

Vážíme si dostatečně d/Dalajlámy?

Ondřej Obergruber

V souvislosti s nedávnou návštěvou dalajlámy v České republice vychází najevo, že čas od času váháme, jestli psát na začátku slova d/Dalajláma malé, nebo velké písmeno. V hlavních českých slovnících najdeme toto slovo pouze s malým písmenem. Zároveň je zde dalajláma definován jako duchovní i světská hlava Tibetu.

Když nahlédneme do českého korpusu, situace ohledně velikosti počátečního písmene už tak jasná není. V 54 výsledcích najdeme 16 užití s velkým písmenem, samozřejmě nezapočítáváme výskyty na začátku věty. Zmíněných 16 užití s velkým počátečním písmenem bylo nalezeno jak v beletrii, tak v publicistice, a dokonce v odborné literatuře. Při zběžném prozkoumání výsledků vyhledávání z webového serveru google.com lze najít několik příkladů z časopisů, ve kterých je opět použito velké písmeno. Když nahlédneme do *Pravidel českého pravopisu*, slovo „dalajláma“ najdeme pouze ve slovníkové části. Je uvedeno s malým písmenem, ale je tu jiná zvláštnost – slovo je totiž zapsáno s krátkým „a“ (dalajlama). To by ale bylo předmětem dalšího a možná rozsáhlejšího jazykového koutku.

Otázkou zůstává, proč se v této záležitosti chybuje a co by nás mohlo vést k tomu, abychom psali dalajlámu s velkým písmenem. Dalajláma rozhodně není rodné ani jiné jméno tohoto typu, tudíž z tohoto důvodu bychom nad psaním s velkým písmenem uvažovat nemohli. Jestliže dalajlámu považujeme za titul, podle *Internetové jazykové příručky AV ČR* by se měl psát s malým písmenem. Stejně tak internetová příručka říká, že jména funkcí (což by dalajláma mohl být) jako například prezident se považují za obecná, tudíž se píše s malým písmenem.

Problém s velikostí počátečního písmene u dalajlámy je možná způsoben právě tím, že jde jak o titul světský, tak duchovní. Nabízí se otázka, proč bychom nemohli zařadit dalajlámu mezi postavy náboženské, mytologické (u nichž *Akademická příručka českého jazyka* nabádá k psaní velkého písmene). Ano, dalajláma je sice duchovní vůdce, ale v této rovině by bylo možné považovat ho za postavu náboženskou. Samozřejmě jde o lehce přenesený význam, ale i přesto by se nejspíše do tohoto zařazení vešel. Definice sice považuje dalajlámu za duchovní a světskou hlavu Tibetu a bylo by nesmyslné psát světského vůdce s velkým písmenem (poté by se mohl psát například prezident s velkým písmenem), jenže dalajláma se stal takovou morální, a především duchovní autoritou, že by jeho zařazení do této skupiny náboženských postav bylo nanejvýš vhodné.

Druhým možným důvodem pro psaní velkého písmene by mohlo být to, že by toto slovo bylo považováno za tradiční titul, které *Akademická příručka* doporučuje psát s velkým písmenem. Vedle titulů jako Excellence, Jeho Magnificence, Jeho Milost a také Jeho Svatost by mohl fungovat i titul „Dalajláma“. Jestliže je dalajláma titul, pak se stal titulem tradičním, který by bylo možné psát s velkým písmenem. Na druhou stranu by si v takovém případě velké písmeno na počátku slova mohli začít nárokovat i nositelé jiných titulů. Hranice, kdy je titul tak vznešený a tradiční, že zasluhuje velké písmeno, je podle mého názoru velmi nejistá.

Třetím potencionálním důvodem pro psaní velkého písmene je záležitost oslovování církevních hodnostářů, která je například v publikaci *Psaní velkých písmen v češtině* vysvětlována pevně vázanou tradicí a etiketou. Představitelé katolické církve jsou oslovováni titulem Svatý otče, kardinálové

titulem Eminence a podobně. Když mají křesťanští představitelé takové „zvýhodnění“ ve psaní velkých písmen, proč by ho pak nemohl mít představitel tibetského náboženství?

Problematika D/dalajlámy zůstává v odborné literatuře neproblematizována. Buď bylo malé písmeno chápáno za tak jednoznačné, že nikdo neměl potřebu zápis slova jakkoliv zdůvodňovat, nebo toto slovo zůstalo doposud bez povšimnutí. Na závěr je nutné zmínit ještě jeden možný důvod, proč lidé píšou dalajlámu s velkým písmenem. Možná se to zdá trochu banální, ale často bývá to nejjednodušší řešení správné – čeští pisatelé rádi velká písmena nadužívají a při jejich používání se řídí vlastními kategoriemi jedinečnosti a významnosti, které se ovšem s pravidly pro psaní velkých písmen často rozcházejí.